

ОСНОВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ БРАЗИЛІЇ

У статті розглядаються питання стосовно правового регулювання інноваційної політики Бразилії як однієї з країн БРІКС та ведучої країни Латинської Америки. Автором проаналізовано механізм правового регулювання процесів та структуру в інноваційній політиці Бразилії з метою отримання позитивного досвіду при побудові вітчизняної системи.

Ключові слова: *правове регулювання, інноваційна політика Бразилії, законодавча база.*

Постановка проблеми. Протягом останнього десятиліття в науковій та публічній літературі все частіше почала використовуватися абревіатура БРІКС. Під БРІКС необхідно розуміти блок із п'яти держав, які вважаються країнами «наздоганяючого розвитку», а саме: Бразилія, Росія, Індія, Китай та Південно-Африканська Республіка. Цим країнам передрікають найінтенсивніший економічний розвиток, навіть у посткризових та прецесійних умовах. Завдяки різним критеріям можна помітити, чому саме ці країни складають цю абревіатуру, наприклад, Китай та Індія – найбільші імпортери сировини, Бразилія, Росія і ПАР – його експортери. Зупинимо свою увагу на Бразилії через її швидкі темпи економічного зростання та динамічний розвиток багатьох сфер – від соціальної до інноваційної.

Метою статті є дослідження правового регулювання інноваційної політики Бразилії для можливого використання досвіду цієї країни, виявлення основних нововведень у системі побудови інноваційної моделі на рівні держави.

Виклад основного матеріалу. Серед країн Латинської Америки Бразилія вважається найбільш прогресивною державою з великим суспільно-економічним потенціалом. У 1891 р. в Бразилії була прийнята перша республіканська Конституція в історії цієї країни. Новий Основний закон проголошував федеративну форму державного устрою, встановлення президентської системи правління з трьома незалежними гілками влади: виконавчою, законодавчою і судовою. Ці характерні ознаки були основоположними і в наступних бразильських Конституціях, не є винятком і нині діюча, яка була прийнята 5 жовтня 1988 р.

Як зазначено в ст. 1 Конституції Бразилії 1988 р.: «*Федеративна Республіка Бразилія являє собою нерозривний союз штатів, муніципій і Федерального округу, утворює демократичну, правову державу...*» [1]. Бразилія має такий адміністративно-територіальний поділ: Союз, який включає в себе 26 штатів, один федеральний округ (в якому знаходиться столиця країни Бразилія) та муніципальні органи, які в Бразилії іменуються муніципії, їх кількість перевищує позначку в 5 тисяч. Штати мають свої конституції, а система їх органів нагадує федеральну систему. У свою чергу, кожен штат складається з муніципій [2].

У 1980-х рр. бразильський уряд проголосив, що науково-технічний розвиток буде залежати напряму від економічного зростання і промислового розвитку. У бразиль-

ській науковій літературі виділяють три основні прогалини інноваційної системи того періоду, і полягають вони ось у чому:

- 1) відсутність розуміння інноваційних мереж викликала ізоляцію наукових досліджень, які проводилися в університетах, а потім там і залишалися;
- 2) відсутність достатнього інвестування у таких напрямках, як освіта та людський ресурс;
- 3) низький рівень інноваційної культури населення призвів до низького рівня інвестування в дослідження і розробки з боку приватного сектору.

Починаючи з 90-х рр. XX ст. політика уряду Бразилії була направлена на збільшення асигнувань у Міністерство науки, технології і інновації. Це робилося для того, щоб наука зайняла провідне місце з-поміж інших сфер. Основні зусилля були направлені на: стимулювання науково-дослідних робіт; активізацію приватнодержавного партнерства у сфері науково-дослідних робіт; створення сприятливих умов для зайняття науково-дослідною діяльністю та в подальшому впровадження інновацій як у повсякденному житті, так і на виробництвах; підтримку та розвиток освіти в цілому.

Збільшення фінансування в інноваційну сферу з боку бразильського уряду здійснювалось поступово, про що красномовно говорить статистика: з 2000 по 2010 р. приріст асигнування в наукову сферу збільшився на 72%. Однак незважаючи на ці зусилля, Бразилія поки що відстає від світових лідерів. Згідно з даними Міністерства науки, технології та інновації, в 2010 р. національні витрати у сферу науково-дослідних робіт склали 1,19% від ВВП, до того ж більше половини коштів були виділені з державного бюджету. На думку спеціалістів, для позитивного розвитку науки цей показник повинен бути на позначці в 3% від ВВП [3].

Завдяки постійному та стабільному фінансуванню наукової сфери Бразилія поступово завойовує міжнародний простір і престиж серед інших країн у галузі науки і технологій. Згідно зі статистикою, у 1985 р. участь бразильських учених у виробництві світової наукової продукції складала 0,48% від усього світового надбання і видано лише 2300 наукових публікацій. У 1994 р. бразильські показники у цій сфері суттєво покращилися, за цей період усього було опубліковано 4800 статей, а доля виробництва світової наукової продукції складала вже 1,44%. Наприкінці 2000-х рр. доля наукової продукції перевищила позначку в 2,5%.

За даними експертів Світового економічного форуму, Бразилія займає 34-те місце у світі за технологічною самостійністю і здатністю до інновацій; 24-ту позицію за обсягом прямих іноземних інвестицій та використанням зарубіжних технологій; за показником «інвестування приватних компаній у НДДКР» знаходиться на 33-му місці; за якістю науково-дослідних установ займає 46-те; за рівнем забезпеченості науковими та інженерними кадрами країна займає лише 113-ту позицію.

Беручи до уваги всі складнощі процесу інноваційного розвитку, а також підвищення конкурентоспроможності національної економіки та інтеграції в глобальному ринку інновацій, сучасна Бразилія поряд з базовими галузями промисловості має комплекс передових, з точки зору використання, новітніх технологій виробництва, продукція яких експортується, у тому числі й у розвинуті країни, і має розвинений інформаційно-телекомунікаційний сектор. Переконатися в цьому можна завдяки підписаним останнім часом угодам про співпрацю в галузі науки і технологій з такими

країнами: Німеччина, Аргентина, Австрія, Чилі, Китай, Корея, Куба, Словенія, Франція, Іспанія, Індія, Мозамбік, Нова Зеландія, Росія, Україна.

Бразилія з кінця 1990-х рр. ухвалила низку законів для збільшення кількості наукових досліджень, стимулювання інновацій у приватному секторі та встановлення більш продуктивних партнерських відносин між науковими інститутами та бізнесом. У 2004 р. був прийнятий Інноваційний закон, який є першим з-поміж усіх країн Латинської Америки. Ключовим компонентом цього нормативного акта є те, що він заохочує державні і приватні компанії до обміну науковими співробітниками та коштами, у тому числі між науковими лабораторіями. Раніше така співпраця була заборонена у зв'язку з тим, що фактично державні кошти субсидували приватний бізнес. До прийняття цього Закону уряд був змушений фінансувати корпоративні науково-дослідні та інноваційні проекти або за рахунок грантів окремим дослідникам, які співпрацюють у корпоративних проектах, або університетам чи державним дослідницьким організаціям, які беруть участь у спільних проектах з приватними фірмами.

Інноваційний закон складається з трьох основних компонентів: стимули для створення та зміцнення партнерських зв'язків між університетами, дослідницькими інститутами і приватними компаніями; стимули для заохочення участі університетів і дослідницьких інститутів в інноваційному процесі; стимули для заохочення до інноваційної діяльності в приватних компаніях. Ключовим компонентом даного нормативно-правового акта є те, що він заохочує державні і приватні компанії до обміну науковими співробітниками та фінансування, у тому числі серед наукових лабораторій. Однією з найголовніших переваг даного Закону є те, що він надає можливість приватним компаніям отримати державне фінансування під інноваційні проекти. Зокрема, компанії, які збільшать кількість своїх наукових співробітників більш ніж на п'ять відсотків, можуть отримати податкове вирахування в розмірі 80 відсотків від заробітної плати дослідників. Згідно зі ст. 9 цього Закону *«науковим та технологічним установам дозволяється укладати партнерські угоди з метою здійснення спільної діяльності в науково-технічних дослідженнях та розвитку технологій, продукту чи процесу з державними та приватними установами»* [4].

До позитивних сторін цього Закону необхідно віднести такі норми: стандартизований захист знань, отриманих у ході проведення досліджень федеральними, державними чи місцевими університетами та науково-дослідними інститутами; передбачається найм дослідників на роботу до компаній без проведення конкурсу; привілейоване фінансування досліджень, пов'язаних зі співпрацею між університетами та промисловістю; надання підтримки фінансової, технічної та правової стосовно патентування нових відкриттів у Бразилії.

Згодом, у 2005 р., був прийнятий ще один Закон «Good Law», який також мав на меті стимулювання приватних інвесторів. Даний нормативно-правовий акт надає можливість використовувати спеціальні податкові пільги та унікальний податковий режим. Згідно із Законом суб'єктам, які почнуть займатися науково-дослідною діяльністю або інвестувати власні кошти, дозволяється автоматично використовувати податкові пільги. У Законі наводиться вичерпний перелік податкових пільг, наприклад відрахування від податку на прибуток і соціальних відрахувань на чистий прибуток від витрат на науково-дослідну діяльність (60–100%); зниження податку на промислову продукцію, устаткування та обладнання для науково-дослідної діяльності (50%);

заробітна плата субсидується через стипендії для науковців [5]. Цей Закон слугує основним інструментом для підтримки бізнес-інновацій і покращення ефективності залучення інвестицій у науково-дослідну сферу. Він дозволяє значно зменшити рівень бюрократії та податковий тягар.

Після прийняття цих законів у Бразилії покращилася ситуація в інноваційній сфері. Наприклад, поліпшилися відносини між державою та приватним сектором, а також змінилися правила державних закупівель. Однак ці покращення не дали суттєвого поштовху, на який розраховував уряд, зокрема притоку інвестицій в інноваційну сферу з боку приватних компаній, які б почали використовувати переваги вказаного Закону. Згідно з офіційною статистикою, за 2009 р. лише 540 компаній скористалися перевагами, які надає бразильське законодавство в науково-дослідній сфері. Побачивши невтішну тенденцію, уряд Бразилії розробив додатковий пакет заходів, які б стимулювали перехід промисловості на інноваційний шлях, прийнятий урядом. Цей пакет заходів включав в себе такі правові інструменти: зниження податкового навантаження; пільгове кредитування малого та середнього бізнесу, що здійснюється шляхом надання інвестицій для модернізації виробництва; розширення державних програм підтримки експорту та експортного виробництва; захист внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції; стимулювання розвитку інформаційних технологій і зв'язку; підтримка національних виробників через систему державних закупівель [6]. Ще одним важливим інструментом у сфері фінансового сприяння інноваціям є створення в 2000-х рр. галузевих фондів, які спрямовують частину коштів, отриманих від оподаткування ключових галузей, на науково-дослідні проекти, обрані спеціальним державним комітетом. У результаті запровадження таких фондів близько двох третин їх коштів використовуються спільними приватнодержавними компаніями.

Державна підтримка науково-дослідних робіт здійснюється у стратегічних галузях, таких як авіація, космос, енергетика, інформаційні технології та телекомунікації, фармакологія і медицина, нафтогазовий і військово-промисловий комплекси, а також сферах, пов'язаних із створенням і використанням екологічно чистих джерел енергії та поступальним соціально-економічним розвитком країни. Розвиток високотехнологічних виробництв та інноваційних технологій належить до числа фундаментальних пріоритетів економічної політики сучасної Бразилії. Одним із головних завдань сучасної Бразилії є підвищення конкурентоспроможності товарів і послуг за рахунок модернізації виробництва і розвитку інноваційних секторів економіки.

Найважливішим завданням Національної стратегії в галузі науки, технології та інновацій Бразилії на 2012–2015 рр. є розширення кола бразильських підприємств, що використовують різні інструменти державної підтримки інновацій, збільшення числа організацій, що здійснюють інвестиції в науково-дослідні розробки на постійній основі, зростання інвестицій, які будуть направлені на науково-дослідні розробки в приватний сектор країни (з 0,59% ВВП до 0,9% ВВП).

Однак, незважаючи на всі намагання уряду, в бразильській сучасній інноваційній системі вочевидь є недоліки. Наприклад, у Бразилії майже 60% дослідників працюють в університетах, у той час як у Німеччині 65%, а в США 75% дослідників працюють в приватному секторі. Окрім того, велика частина наукової продукції є результатом фундаментальних досліджень різних факультетів університетів, і саме через це більшість інноваційної продукції ізольована від суспільства. До недоліків можна також

віднести низьку взаємодію між університетами та приватним сектором. До того ж лише 6% бразильських випускників вищих навчальних закладів починають працювати в інженерній сфері. Звертаючись до останнього показника, керуємося його великим значенням з огляду на трансформацію наукових результатів у продукти, процеси та послуги.

Що стосується впровадження позитивного досвіду Бразилії на території України, то перше, що кидається в очі, це велика кількість стимулів і заохочень для зайняття наукою та інноваціями. Наступним позитивним аспектом реалізації інноваційної політики є створення галузевих фондів, які спрямовують частину коштів, отриманих від оподаткування ключових галузей, на науково-дослідні проекти.

Висновок. Підводячи підсумок, необхідно перш за все відмітити значне прагнення Бразилії до покращення свого власного становища у світовій економіці. Головним показником цього прагнення є обрання Бразилією шляху науково-технологічного розвитку як основного напрямку розвитку країни. Задля отримання якнайшвидше позитивних результатів влада Бразилії почала надавати допомогу тим, хто забажає займатися наукою і технікою. Яскравим прикладом слугує прийняття Інноваційного та «Good Law» законів, які слугують найбільш вагомими стимулами для приватних інвесторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція Бразилії 1988 г. [Електронний ресурс] : на рус. яз. – Режим доступу: <http://mykpzs.ru/konstituciya-brazilii-1988-russkij-tekst>.
2. Конституційне право зарубіжних країн : навч. посіб. / М. С. Горшеньова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін. ; за заг. ред. В. О. Ріяки. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – С. 518–544.
3. Інноваційна політика зарубіжних країн: концепції, стратегії, пріоритети [Електронний ресурс] : інформ.-аналіт. матеріали, підгот. ком. Верхов. Ради України з питань науки і освіти та М-вом закордон. справ України. – С. 480–483. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48725>.
4. Lei de inovacao tecnologica Lei No 10.973, DE 2 de dezembro de 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/_ato2004-2006/2004/lei/110.973.htm.
5. Lei do Bem № 11.196, de 21 de novembro de 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/_ato2004-2006/2005/lei/111196.htm.
6. Симонова Л. Н. Инновационная политика Бразилии [Електронний ресурс] / Л. Н. Симонова. – Режим доступу: <http://www.gosbook.ru/node/69930>.

REFERENCES

1. *Konstitutsiya Brazilii 1988 g.* (na russkom yazyike) [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://mykpzs.ru/konstituciya-brazilii-1988-russkij-tekst>.
2. *Konstitutsiine pravo zarubizhnykh krain* : Navch. posibnyk / M. S. Horshenova, K. O. Zakomorna, V. O. Riiaka ta in.; Za zah. red. V. O. Riiaky. – 2-e vyd., dopov. i pererob. – K.: Yurinkom Inter, 2006. – s. 518–544.
3. *Innovatsiina polityka zarubizhnykh krain: kontseptsii, stratehii, priorytety* (informatsiino-analitychni materialy, pidhotovleni komitetom Verkhovnoi Rady Ukrainy z pytan nauky i osvity ta Ministerstvom zakordonnykh sprav Ukrainy) s. 480–483 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48725>.
4. *Lei de inovacao tecnologica Lei No 10.973, DE 2 de dezembro de 2004* [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/_ato2004-2006/2004/lei/110.973.htm.

5. *Lei do Bem № 11.196, de 21 de novembro de 2005* [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/_ato2004-2006/2005/lei/111196.htm.
6. Simonova L. N. *Innovatsionnaya politika Brazili* [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.gosbook.ru/node/69930>.

Е. А. НОВИКОВ

ОСНОВЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ БРАЗИЛИИ

В статье рассматриваются вопросы, касающиеся правового регулирования инновационной политики Бразилии как одной из стран БРИКС и ведущей страны Латинской Америки. Автором проанализированы механизм правового регулирования процессов и структура в инновационной политике Бразилии с целью получения положительного опыта при построении отечественной системы.

Ключевые слова: правовое регулирование, инновационная политика Бразилии, законодательная база.

E. A. NOVIKOV

THE BASIS OF LEGAL REGULATION BRAZIL INNOVATION POLICY

Problem sitting. *To date, 5 countries organized BRICS which included Brazil, Russia, India, China and South Africa. High economic development is predicted to these countries, even in post crisis time. Owing to various criteria, it can be seen why those countries are constitute this abbreviation, e.c. China and India the biggest importers of raw materials, Brazil, Russia and RSA – its exporters. We will focus on Brazil because it has rapid economic development and dynamic development in many areas from social to innovation.*

Target of research. *Research of legal regulation of Brazilian innovation policy for using experience of this country. Detection of main innovations in the system building of innovation model on the level of State.*

Article's main body. *Owing to permanent and durable financing of scientific sphere, Brazil gradually gaining international scope and prestige among other countries in scientific and technology area. Government of Brazil increase funding in innovation sphere gradually, a vivid example of that is statistic, grow of assignation on scientific sphere increase by 72% from 2000 till 2010.*

National expenditure on research scientific work was 1.19% from GDP in 2010, in addition, more than half funds was allocated from the State budget.

Innovation law enacted in 2004, which was first among other Latin American countries. A key component of this normative act it's encourage state and private companies for the exchange of scientific workers and funds, including between science laboratories.

«Good Law» appeared in legislation of Brazil in 2005, which provides an opportunity to use special tax inducements and unique tax regime. In accordance with the law, entities which will begin to engage research scientific work or will invest its own funds, allows the use tax inducements automatically.

One of the main tasks of modern Brazil increases the competitiveness of goods and services through modernization of manufacturing and development in Innovative economy sector.

Conclusions and prospects for the development. *It should be noted Brazil's significant commitment to improve their own position in international economics. The main indicator of this desire it's Brazil scientific and technological development as the main direction of development.*

Key words: *legal regulation, innovation policy in Brazil, the legal framework.*

Новіков Є. А. Основи правового регулювання інноваційної політики Бразилії [Електронний ресурс] / Є. А. Новіков // Право та інноваційне суспільство : електрон. наук. вид. – 2014. – № 2 (3). – Режим доступу: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2014/12/Novikov.pdf>.